

TÜRKİYE'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KONUSUNDA KURUMSAL YAPILANMA, SÜRDÜRÜLEN ÇALIŞMALAR ve İDEP İZLEME - DEĞERLENDİRME SİSTEMİ

A. Deniz ÖZDEMİR Dilek Demirel YAZICI M. Sait TAHMİSCİOĞLU
DSİ Genel Müdürlüğü- Etüt, Planlama ve Tahsisler Dairesi Başkanlığı
dozdemir@dsi.gov.tr; dilekdemirel@dsi.gov.tr; saitt@dsi.gov.tr

ÖZET

Türkiye; küresel ısınmayı durdurmak amacıyla insan faaliyetleri sonucunda atmosfere salınan sera gazı miktarının sınırlandırılmasını hedefleyen ve 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (United Nations Framework Convention on Climate Change) 24 Mayıs 2004 tarihinde, seragazı salınımlarını sınırlandıran Kyoto Protokolü'ne ise 26 Ağustos 2009 tarihinde resmen taraf olmuştur.

Ülkemizde iklim değişikliği konusuna kurumsal anlamda ilgi 1992 yılında BMİDÇS'nin hazırlıkları aşamasında başlamış ve 2001 yılında Fas'ın Marakeş kentinde düzenlenen ve Türkiye'nin EK II'den çıkararak özel koşullar ile EK I ülkesi olarak BMİDÇS'ye taraf olma isteğinin kabul edildiği 7. Taraflar Konferansından (COP 7) itibaren artarak devam etmiştir. 2001 yılında hazırlanan 2001/2 Sayılı Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulan "İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu (İDKK)"nın kurulmasıyla birlikte de iklim değişikliği konusundaki kurumsal çalışmalar hız kazanmıştır.

Bu çalışmada öncelikle ülkemizde iklim değişikliği konusunda oluşturulan kurumsal yapılanmadan bahis edilmiş, sonrasında iklim değişikliği konusunda yürütülen çalışmaların, bu çalışmalar doğrultusunda hazırlanan belgelerin ve İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı (İDEP) kapsamında yürütülen çalışmaların genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal yapılanma, İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu, İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı,

INSTITUTIONAL STRUCTURE, CONTINUING STUDIES AND CLIMATE CHANGE ACTION PLAN (IDEP) MONITORING - EVALUATION SYSTEM IN TURKEY RELATED WITH CLIMATE CHANGE

A.Deniz ÖZDEMİR Dilek Demirel YAZICI M. Sait TAHMİSCİOĞLU
General Directorate of DSI - Investigation, Planning and Allocation Department
dozdemir@dsi.gov.tr ; dilekdemirel@dsi.gov.tr ; saitt@dsi.gov.tr

ABSTRACT

Turkey, in order to challenge global warming, became an official party to the United Nations Framework Convention on Climate Change on May 24, 2004 which has been in force since 21 March 2004 aiming to limit the amount of greenhouse gases released to the atmosphere as a result of human activities. Turkey also became a party to the Kyoto Protocol which is limiting greenhouse gas emissions on August 26, 2009.

Institutional manner of interest in the issue of climate change in our country has begun in 1992 during the preparations of UNFCCC, and has continued to increase at 7th Conference of Parties (COP 7) of UNFCCC held in Marrakech, Morocco in 2001, at which Turkey's request taking a party to the UNFCCC with specific conditions in Annex I list is accepted and removed from the Annex II list. Institutional activities have accelerated in conjunction with by the establishment of "Coordination Board on Climate Change (CBCC)" formed by Prime Ministry Circular numbered 2001/2 in 2001.

In this study, institutional structure on climate change in our country mentioned in the first hand. Then a general assessment was made for the studies carried out on climate change. Finally, prepared official documents in accordance with these studies and works conducted under the National Climate Change Action Plan (IDEP) studies are discussed.

Anahtar Kelimeler: Institutional structure, Coordination Board on Climate Change, National Climate Change Action Plan,

GİRİŞ

Ülkemizde iklim değişikliği konusuna kurumsal anlamda ilgi, 1992 yılında BMİDÇS'nin hazırlıkları aşamasında başlamış ve 2001 yılında Fas'ın Marakeş kentinde düzenlenen ve Türkiye'nin EK II'den çıkararak özel koşullar ile EK I ülkesi olarak BMİDÇS'ye taraf olma isteğinin kabul edildiği 7. Taraflar Konferansından (COP 7) itibaren artarak devam etmiştir. 2001 yılında hazırlanan 2001/2 Sayılı Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulan "İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu (İDKK)"nın kurulmasıyla birlikte de iklim değişikliği konusundaki kurumsal çalışmalar hız kazanmıştır.

Aşağıda ülkemizdeki iklim değişikliği konusundaki kurumsal yapılanma ve gerçekleştirilen çalışmaların genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

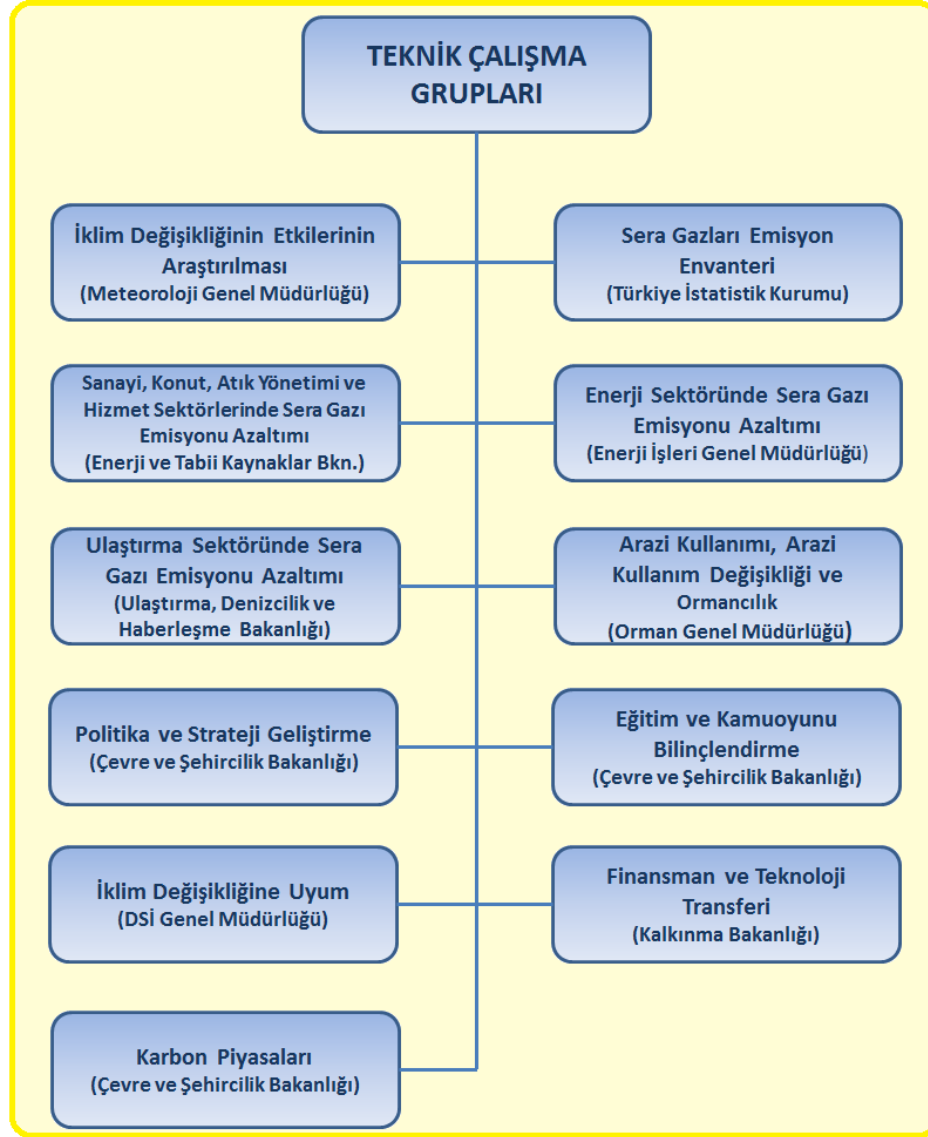
1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KOORDİNASYON KURULU (İDKK)

İklim değişikliğinin zararlı etkilerini önlemek için gerekli tedbirlerin alınması, bu konuda ülkemiz şartlarına uygun politikaların belirlenmesi, kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanması amacıyla 2001/2 sayılı Genelge ile oluşturulan sonrasında 2004/13 sayılı ve 2010/18 sayılı Genelgeler ile yeniden düzenlenmiş bulunan "İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu"nın (İDKK) yapısı; 6.1.2012 tarih ve 28165 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2012/2 sayılı Genelge ile son dönemde kurulan yeni bakanlıklar, bakanlık adı ve teşkilat yapılarındaki değişikliklerle uyumlu hale getirilerek aşağıda verildiği biçimde yeniden düzenlenmiştir.

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (Sekretarya ve koordinasyon)
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Dışişleri Bakanlığı
- Ekonomi Bakanlığı
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
- Kalkınma Bakanlığı
- Maliye Bakanlığı
- Orman ve Su İşleri
- Sağlık Bakanlığı
- Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
- Hazine Müsteşarlığı
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)

İklim değişikliği faaliyetleri, Çevre ve Şehircilik Bakanının Başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların üst düzey temsilcilerinin (Müsteşar, Başkan) katılımı ile oluşturulan İDKK tarafından yürütülmektedir. İDKK, iklim değişikliğinin önlenmesi, etki azaltım faaliyetlerinin ve ilgili politikaların uygulanmasından sorumlu bulunmakta olup İklim Değişikliği Ulusal Bildirimlerinin hazırlanması gibi BMİDÇS yükümlülüklerinin (UNFCCC, 1992) yerine getirilmesinden de sorumludur. Dolayısıyla Kurul, iklim değişikliği alanında faaliyet gösteren diğer ilgili kurum ve kuruluşlar arasında diyalogun güçlendirilmesinde kilit bir görev de üstlenmektedir.

İDKK bünyesinde görev yapmak üzere 11 tane İklim Değişikliği Teknik Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Bu gruplar, grup koordinatörü kurum ve grup üyelerinden oluşmakta olup Ulusal Bildirimlerin hazırlanmasından da sorumlu kılınmıştır. Bu çalışma gruplarının koordinatörleri ile çalışma konuları aşağıdaki tabloda verilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. İDKK Teknik Çalışma Grupları.

İDKK altında kurulmuş olan çalışma gruplarının görevleri aşağıdaki biçimde tanımlanmıştır (Birinci Ulusal Bildirim, 2007).

1. İklim Değişikliğinin Etkilerinin Araştırılması: Bu çalışma grubu Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda faaliyet göstermektedir. Grubun sorumlulukları arasında iklim konusunda gözlemler, değerlendirmeler, ulusal ölçekte iklim değişikliğinin etkilerini tespit etmek ve izlemek yer almaktadır.

2. Sera Gazları Emisyon Envanteri: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) sera gazı emisyonlarının hesaplanması ve değerlendirilmesi, CRF tablolarının ve Ulusal Envanter Raporlarının hazırlanması konusunda koordinatör görevi üstlenmektedir.

3. Sanayi, Konut, Atık Yönetimi ve Hizmet Sektörlerinde Sera Gazı Emisyonu Azaltımı: 2012/1 sayılı İDKK kararı ile sanayi sektörüne yönelik çalışmaların Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, diğer sektörlerle yönelik çalışmaların ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde yürütülmesine karar verilmiştir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü ise enerji verimliliği faaliyetlerinin geliştirilmesi ve uygulanmasından sorumludur.

4. Enerji Sektöründe Sera Gazı Emisyonu Azaltımı: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı altında yer alan, Enerji İşleri Genel Müdürlüğünün koordinasyonunda oluşturulan çalışma grubu; enerji talep modeli, sera gazı azaltımı ile ilgili politika ve önlemleri belirlemek amacıyla fayda-maliyet analizlerini de gerçekleştirmekten sorumludur.

5. Ulaştırma Sektöründe Sera Gazı Emisyonu Azaltımı: Çalışma Grubunun koordinatör kuruluşu, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığıdır. Grubun görevi, iklim değişikliği etkilerinin azaltılmasına yönelik önlemleri almak ve bu konudaki ilgili kuruluşlara tavsiyede bulunmaktır.

6. Arazi Kullanımı, Arazi Kullanım Değişikliği ve Ormancılık: Orman Genel Müdürlüğü koordinatör kuruluş olup, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile işbirliği içerisinde Arazi Kullanımı, Arazi Kullanım Değişikliği ve Ormancılıktan kaynaklanan sera gazı emisyonları ve bu gazların tutulmasına ilişkin teknik uzman desteği sağlamaktadır.

7. Politika ve Strateji Geliştirme: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda görev yapan çalışma grubu, iklim değişikliği konusunda politika ve strateji belirlenmesine yönelik çalışmaları yürütmekte ve ilgili kurum ve kuruluş arasındaki ortak konuları denetlemekte ve koordine etmektedir.

8. Eğitim ve Kamuoyunu Bilinçlendirme: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, ulusal ölçekte ulusal eğitim kuruluşları, akademisyenler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve sendikalar arasında eğitim ve kamuoyunu bilinçlendirme faaliyetlerini uygulama ve koordine etme sorumluluğunu yürüten koordinatör kuruluştur.

9. İklim Değişikliğine Uyum: DSİ Genel Müdürlüğü uyum politikaları ile uygulama önerilerinin geliştirilmesi, uygulanması ve uyuma yönelik eylemlerin izlenmesi konusunda ilgili kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir.

10. Finansman ve Teknoloji Transferi: Kalkınma Bakanlığı, kurumların azaltım ve uyum faaliyetlerinin yürütülmesi ve bu faaliyetler için gerekli teknolojinin transferi konularındaki finansman ihtiyacının karşılanması konusunda görevlendirilmiştir.

11. Karbon Piyasaları: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda görev yapan çalışma grubunun amacı, mevcut ve gelecek küresel ve bölgesel karbon pazarlarına Türkiye'nin iştirakinin sağlanması; ulusal karbon piyasasının kurulması ve yönetilmesine ilişkin politika ve stratejilerin geliştirilmesine yönelik teknik çalışmaların yapılması ve İDKK'nın bilgilendirilmesidir. Çalışma grubunun, karbon piyasalarına entegrasyon için gerekli analizlerin yürütülmesi, yasal ve kurumsal yapı önerilerinin hazırlanması ve karbon piyasalarında kurumsal kapasitelerin oluşturulması ve geliştirilmesi, kamuoyunda farkındalığın ve bilincin artırılmasına yönelik önerilerin geliştirilmesi gibi görevleri bulunmaktadır.

2. YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR VE HAZIRLANAN BELGELER

Ülkemizde 2004 yılında BMİDÇS'nin imzalanmasıyla birlikte iklim değişikliği konusundaki çalışmalar ivme kazanmış ve bu konuda ilgili tüm kurumların katılımıyla gerçekleştirilen projeler kapsamında önemli belgeler hazırlanmıştır. Bu çalışmalar ve hazırlanan belgelerden bazıları aşağıda verilmektedir

2.1 Ulusal Bildirimler

BMİDÇS'nin 12. Maddesine göre Ek-I ülkeleri birinci ulusal bildirimlerini sözleşme yürürlüğe girdiği tarihten itibaren (1994) altı ay içinde sunmakla yükümlüdür. Diğer bildirimlerin hangi tarihte yapılacağı Taraflar Konferansında alınan kararlara göre belirlenmiştir. Ek-I ülkelerinin

1 Ocak 2010 tarihine kadar 5. Ulusal Bildirimlerini sunmaları gerekmesine rağmen Türkiye henüz I. Ulusal Bildirimi'ni sunmuştur. Cancun'da yapılan taraflar toplantısında (COP16) alınan karara göre Ek-I ülkelerinin 6. Ulusal Bildirim'lerini 1 Ocak 2014 tarihine kadar sunmaları konusunda çağrıda bulunulmuştur (Ormancılık ve Su Şurası, 2013).

- **Birinci Ulusal Bildirim**

Ülkemizin 24 Mayıs 2004 tarihinde taraf olduğu Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamında hazırlanması gereken Birinci Ulusal Bildirim, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) aracılığıyla Küresel Çevre Fonu'ndan (GEF) sağlanan hibe finansal destek ile hazırlanmıştır.

İklim Değişikliği Birinci Ulusal Bildirimi ile; mevcut durum, 1990-2004 yılları arasında ait sera gazı emisyon envanteri, emisyon kaynakları ve buna bağlı olarak azaltım potansiyeli, politika ve önlemler, projeksiyonlar, iklim değişikliğinin ülkemize etkileri, eğitim ve kamuoyunu bilinçlendirme gibi konularda bir yol haritası ortaya konulmaktadır. Çalışma ayrıca, bundan sonraki "İklim Değişikliği Ulusal Bildirimi"nin hazırlanmasına ve bu kapsamda yapılacak olan çalışmalara temel oluşturmuştur (Birinci Ulusal Bildirim, 2007). İklim Değişikliği Birinci Ulusal Bildirimi 1 Kasım 2006 tarihinde İDKK tarafından onaylanarak 2007 yılı Ocak ayında BMİDÇS Sekreteryasına sunulmuştur.

- **İkinci Ulusal Bildirim**

Türkiye'nin İklim Değişikliği İkinci Ulusal Bildirimi'nin hazırlanması amacıyla UNDP'nin yürütücülüğünü üstlendiği "Türkiye'nin İklim Değişikliği İkinci Ulusal Bildirimi'nin Hazırlanması Projesi" Ekim 2010 itibarıyla başlamıştır.

İkinci Ulusal Bildiriminin "İklim Değişikliğinin Etkileri, Etkilenebilirlik ve Uyum" başlığı altında İklim değişkenleri analizi yapılarak, mevcut iklim projeksiyonlarına yer verilmiş olup; su kaynakları, tarım ve gıda güvencesi, doğal afetler, ekosistem hizmetleri, kıyı alanları, sağlık, yerleşimler ve turizm konularında her bir konu başlığı için etki ve etkilenebilirlik analizleri ve uyum tedbirlerine yönelik bilgiler verilmiştir. Özellikle birinci ulusal bildirimde su kaynakları ve uyum tedbirleri konusunda kısıtlı birkaç çalışmaya yer verilirken ikinci ulusal bildirimde ülke genelinde daha kapsamlı çalışmalara yer verilmiştir (İkinci Ulusal Bildirim, 2013). İkinci Ulusal Bildirim 13 Kasım 2012 tarihinde gerçekleştirilen İDKK toplantısında onaylanmış olup BMİDÇS Sekreteryasına sunulacaktır.

2.2. Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi (2010-2020)

İklim değişikliği konusundaki en temel politika dokümanı, kamu kurumları, özel sektör temsilcileri, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin katılımı ve etkin bir çalışma süreci ile hazırlanan ve 2010-2020 yıllarını kapsayan **İklim Değişikliği Ulusal Strateji Belgesi'dir (İDES)**. Strateji, Mayıs 2010 tarihinde Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanmıştır.

İklim değişikliği ile mücadele yönünde yapılacaklara rehberlik edecek olan Strateji Belgesinde, BMİDÇS'nin "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar" ilkesi çerçevesinde Türkiye'nin ulusal imkânları ve uluslararası finansman ve hibelerin ulaşılabilirliği ölçüsünde gerçekleştireceği azaltım, uyum, finansman ve teknoloji politikaları yer almaktadır.

2010 yılında yayımlanan Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi çerçevesinde "Sera Gazı Emisyon Kontrolü", "İklim Değişikliğine Uyum", "Teknoloji Geliştirme, Teknoloji Transferi", "Finansman", "Eğitim, Kapasite Arttırımı ve Kurumsal Altyapı" ve "İzleme ve Değerlendirme"

başlıkları altında kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler belirlenmiştir (Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi, 2010).

2.3. İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı (İDEP)

Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve 9. Kalkınma Planında hazırlanması öngörülen “İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı” (İDEP) ülkemiz şartları çerçevesinde ilgili tarafların katılımıyla sera gazı emisyonlarının azaltımı ile iklim değişikliğine uyum politika ve tedbirlerini ortaya koymak amacı ile hazırlanmıştır.

İDEP, İDKK üyeleri kurum ve kuruluşlarla beraber geniş bir paydaş grubuyla birlikte hazırlanmış ve Mayıs 2011 tarihinde kabul edilmiştir. Söz konusu plan iki ana eylem planından oluşmaktadır. Bunlar;

- Sera Gazı Emisyon Kontrolü Eylem Planı
- İklim Değişikliğine Uyum Eylem Planı’dır.

İDEP kapsamında; kurumsal yapılanma ve politika oluşturma, teknoloji geliştirme ve transferi, finansman ve ekonomik araçlar, veri ve bilgi sistemleri, eğitim ve kapasite artırımı alanları ile İDEP izleme ve değerlendirme mekanizmalarıyla ilgili eylemler bir araya getirilmiştir. İDEP, Ulusal İklim Değişikliği Strateji’nde yer alan hedefler için alt eylemler sunmakta ve bunların hayata geçirilebilmesi ile ilgili olarak sorumlu kurum/kuruluşlar ve zamanlamayı tanımlamaktadır (İDEP, 2011).

• Sera Gazı Emisyon Kontrolü Eylem Planı

İDEP’in Sera Gazı Emisyon Kontrolü bölümü, Kyoto Protokolü’nün Ek A’sında yer alan sektörler ile BMİDÇS’nin İklim Değişikliği Ulusal Bildirimi ve Sera Gazı Envanteri raporlama formatlarında istenen sektörler esas alınarak; oluşturulmuştur. Ayrıca, bütün sektörleri ilgilendiren ortak eylemler de belirtilmiştir. Bu sektörler aşağıda verilmektedir.

- Enerji
- Sanayi
- Ulaştırma
- Binalar
- Atık
- Tarım
- Arazi Kullanımı ve Ormancılık

• İklim Değişikliğine Uyum Eylem Planı

İklim Değişikliğine Uyum bölümü, BMİDÇS’de de yer alan uyum ve etkilenebilirlik değerlendirmelerinin yapılmasını, bu bağlamda uyuma yönelik plan ve düzenlemelerin geliştirilmesi ve uygulanmasını temel almış olup öncelikli eylem alanları aşağıda verilmiştir.

- Su Kaynakları Yönetimi
- Tarım ve Gıda Güvenliği
- Ekosistem Hizmetleri, Biyolojik Çeşitlilik ve Ormancılık
- Doğal Afet Risk Yönetimi
- İnsan Sağlığı

2.4. Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı

Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı; Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP) süreci ile eşgüdüm halinde, aynı doğrultuda hazırlanmış olup İDEP içinde belirtilen ve yukarıda bahis edilen beş temel etkilenebilirlik alanına odaklanılmıştır.

“Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı”nın geliştirilmesinde ilk adım; Stratejinin temel amacını ve ilkelerini içeren bir çerçevenin çizilmesi olmuştur. Bu çerçeve; ülkenin sürdürülebilir kalkınma politikaları doğrultusunda, iklim değişikliğinin sosyoekonomik sektörlere olası etkilerinin birleşik ilişkileri kurularak çizilmiş, böylelikle uyum için gerekli olan bölgesel/yerel düzeydeki yapısal ihtiyaçlar ve önceliklerin (farklı vadelerde) tespiti için kolaylaştırıcı bir zemin oluşturulmuştur.

Strateji çerçevesinde; mevcut politik inisiyatifler vurgulanmış ve iklim değişikliğinin etkilerine uyumda yasal/kurumsal altyapıya, planlama süreçlerine ve katılımcı mekanizmalara dair potansiyel engellere dikkat çekilmiştir.

Belirlenen amaçlara dair hedefler ve eylemler belirlenirken; Türkiye'nin yürürlükte olan “Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi”nin iklim değişikliğine uyum ile doğrudan ya da dolaylı ilgili hedefleri dikkate alınmış, ayrıca mevcut diğer plan ve programlarla ilişkiler ve öncelikler özenle korunmuştur. Her bir stratejik amacın altındaki hedef/hedefler ve eylemler; süre, çıktılar ve performans göstergeleri, sorumlu/koordinatör kuruluş ve ilgili kuruluşlar belirlenerek tespit edilmiştir. Tematik her alan için hazırlanan strateji ve eylem planı bölümleri, ayrı ayrı yapılan toplantılarla ilgili tüm kesimlerin değerlendirmelerine ve onayına sunulurken 2012 yılında kabul edilmiştir.

3. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ULUSAL EYLEM PLANI (İDEP) İZLEME VE DEĞERLENDİRME SİSTEMİ

Ülkemiz şartları çerçevesinde ilgili tarafların katılımıyla, sera gazı emisyonlarının azaltımı ile iklim değişikliğine uyum politika ve tedbirlerini ortaya koymak amacı ile hazırlanmış olan İDEP'in İzleme ve Değerlendirmesi kapsamında aşağıdaki çalışmalar yapılacaktır (İDEP, 2011).

1. İDEP'te yer alan eylemlerin ve ilgili projelerin uygulanmasındaki gelişmeleri belirlemek, kayıt altına almak, analiz etmek ve raporlamak,
2. İklim değişikliği ile mücadele konusunda öngörülen eylemlerin başarı, etkinlik ve sürdürülebilirliğini sağlamayı destekleyecek bilgi ve veriler üretmek ve bu verilerden yola çıkarak eylemleri ve uygulamaları geliştirmek,
3. Uygulama mekanizma ve süreçlerdeki zorlukları ve engelleri zamanında tespit ederek giderilmeleri için çözümler üretmek,
4. Toplanan yeni veri ve bilgiler ışığında İDEP'i gözden geçirmek ve gerektiğinde güncellemek.

Yukarıda belirtilen çalışmaların yapılabilmesi için de İDEP İzleme Sistemi oluşturulmuş ve İDKK altında bir yapı kurulmuştur. Oluşturulan İzleme ve Değerlendirme Sisteminin yapısı (Şekil 2) ve işleyişi (Şekil 3) aşağıda özetlenmiştir.

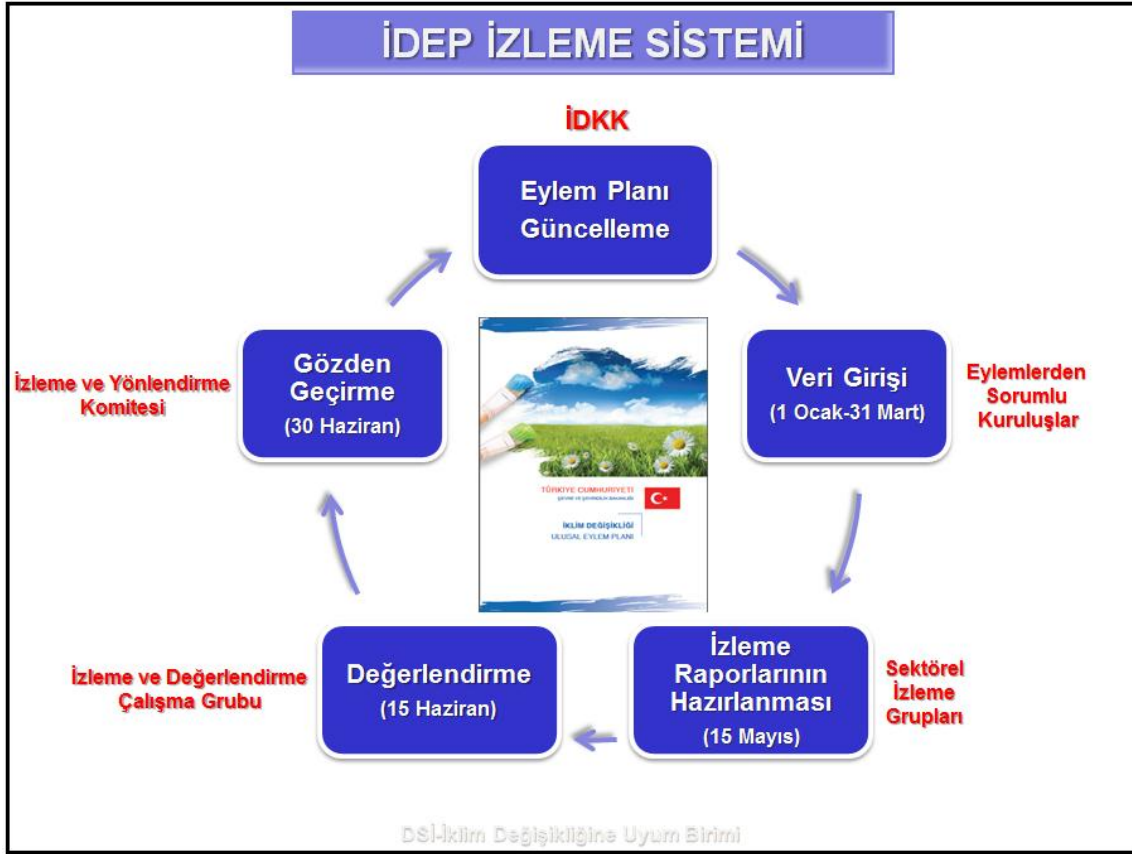
Şekil 2. İklim değişikliği ulusal eylem planı izleme ve değerlendirme sisteminin yapısı.

- 1. İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu (İDKK):** İklim değişikliğinin zararlı etkilerini önlemek için gerekli tedbirlerin alınması, bu konuda ülkemiz şartlarına uygun politikaların belirlenmesi, kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanması amacıyla 2001/2 Sayılı Genelge ile oluşturulmuş ve daha sonra çıkan genelgelerle yeniden yapılandırılmıştır. Kurul yılda en az bir defa toplanmakta, sekretarya ve koordinasyon işleri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB) tarafından yürütülmektedir.
- 2. İzleme ve Yönlendirme Komitesi:** İDKK altında kurulan komite; İDEP’nda yer alan eylemlerin gerçekleştirilmesini takip etmek maksadıyla, İzleme ve Değerlendirme Çalışma Grubunun yıllık raporlarını ve izleme-değerlendirme sonuçlarını değerlendirir. Yılda bir kez toplanan (en geç Haziran ayı sonuna kadar) komite sonuçları İDKK toplantısında sunar.

Komite, İDKK üyesi kurumların en az Daire Başkanı düzeyinde temsilcilerinden oluşur. İzleme ve Yönlendirme Komitesi tarafından İDKK Toplantısı’nda yapılacak bilgilendirme aşağıdaki unsurları içerecektir:

- Hedefin gerçekleşme durumu,
- Hedefin gerçekleşmesine ilişkin olumlu ve olumsuz gelişmeler,
- Hedef kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan projeler, varsa eylemin yer aldığı diğer strateji ve planlar,
- Değerlendirme ve çözüm önerileri

Değerlendirme sonucunda İDKK kararları ÇŞB tarafından sektörel izleme grubu koordinatörlerine resmi olarak iletilecektir.

Şekil 3. İklim değişikliği ulusal eylem planı izleme ve değerlendirme sisteminin işleyişi.

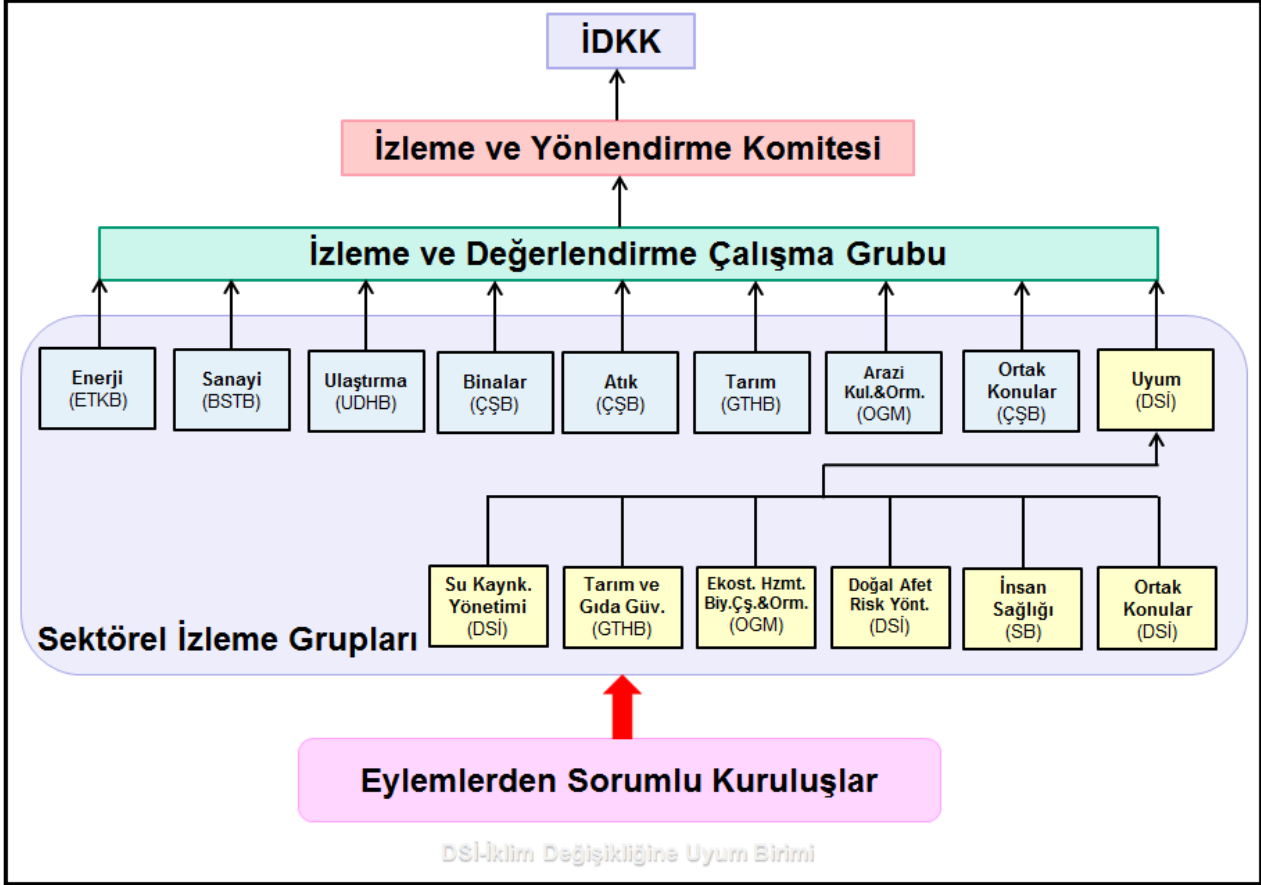
3. İzleme ve Değerlendirme Çalışma Grubu: Sektörel İzleme Grupları tarafından yıllık bazda hazırlanmış olan Sektörel İzleme Raporlarını teknik düzeyde değerlendirir (30 gün) ve değerlendirme sonuçlarını İzleme ve Yönlendirme Komitesine raporlar.

4. Sektörel İzleme Grupları: İDEP’nda yer alan eylemlerin gerçekleştirilmesinden sorumlu kurum/kuruluşlarca internet tabanlı izleme sistemine her yıl düzenli olarak girilecek veriler doğrultusunda yıllık bazda Sektörel İzleme Raporlarını hazırlar (45 gün), İzleme ve Değerlendirme Çalışma Grubuna sunar. Sektörel izleme grupları ve koordinatör kurumları aşağıda verilmektedir (Şekil 4).

Sektör	Koordinatör Kurum	Eylem Sayısı
Enerji	ETKB	42
Bina	ÇŞB	40
Sanayi	BSTB	31
Ulaştırma	UDHB	75
Atık	ÇŞB	23
Tarım	GTHB	47
Arazi Kullanımı Ormancılık	OGM	55
Sektörler Arası Ortak Konular	ÇŞB	57
Uyum	DSİ	171
TOPLAM		541

Şekil 4. Sektörel izleme grupları ve koordinatör kurumlar.

İklim değişikliğine Uyum Eylem Planı'nın izlenmesi iklim değişikliğine Uyum konusunda genel koordinasyonla görevli olan DSİ tarafından yürütülecek ve Uyum İzleme Raporu DSİ tarafından hazırlanacaktır. Uyum konusundaki öncelikli eylem alanlarına ilişkin Sektörel Koordinatör Kurumlar eylem sayısı dikkate alınarak belirlenmiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Uyum eylemlerini izleme yapısı.

5. Eylemlerden Sorumlu Kuruluşlar: İDEP’nda yer alan eylemlerin gerçekleştirilmesinden sorumlu kurum/kuruluşlar tarafından yetkilendirilmiş temsilciler internet tabanlı izleme sistemine her yıl düzenli olarak veri girişi yapar.

4. SONUÇ

Ülkemizde iklim değişikliği konusundaki kurumsal çalışmalarda son yıllarda önemli aşama kaydedilmekle birlikte çalışmaların kapasitesinin ve etkinliğinin artırılması için aşağıda çeşitli öneriler sunulmuştur.

- İklim değişikliği konusunda çalışma yürüten ilgili kurumlar yeniden belirlenmeli, teknik çalışma grupları ve İDEP İzleme Değerlendirme Sistemi içindeki kurumların görev, yetki, çalışma usul ve esasları konusunda mevzuat oluşturulmalıdır.
- Kurumsal kapasitenin oluşturulması için öncelikle ilgili tüm kurumlarda iklim değişikliği konusuyla ilgili yapılar/birimler oluşturulmalıdır. Bu sayede bilgi ve tecrübe birikimi sağlanabilecek, kurum içi ve kurumlar arası koordinasyon sorunları giderilerek sürdürülen çalışmalara üst seviyede katkı sağlanabilecek ve sonuçlarından faydalanılabilecektir.

- Kurumların görevleri itibariyle azaltım, uyum ve iklim değişikliği politikaları konuları esas alınarak en alttan en üst birimlere kadar kurumsal farkındalık yaratılması için eğitim programları oluşturulmalıdır.
- Oluşturulan stratejiler ve hedefler doğrultusunda gerçekleştirilecek eylemlerin kurumların çalışma programlarına alınması ve sonuçların izlenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda ilgili kurumların kurumsal ve sektörel strateji planlarına (sanayi, tarım, enerji, turizm, kentsel, içme suyu, vb.) iklim değişikliği ile mücadele konusunun entegre edilmesi gerekmektedir.
- Azaltım ve uyum konuları oldukça geniş kapsamlı çalışmalar olup pek çok sektörü ilgilendirmektedir. Bu konulara ilişkin tüm ihtiyaçların katılımcı bir yaklaşımla belirlenmesi, ihtiyaçların giderilmesi için bilimsel çalışmaları da kapsayan bir çalışma programının oluşturulması sağlanmalıdır.
- İklim değişikliği ile mücadele çalışmalarının (azaltım, uyum, teknoloji transferi) maliyetinin ve bunların finansmanına ilişkin yöntemlerin belirlenmesi konusunda çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

5. KAYNAKLAR

- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), 1992.
- İklim Değişikliği Birinci Ulusal Bildirimi, 2007.
- İklim Değişikliği İkinci Ulusal Bildirimi, 2013.
- İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı-İDEP, 2011.
- İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı, 2012.
- Ormancılık ve Su Şurası, İklim Değişikliği ve Uyum Çalışma Grubu Raporu, Ankara, 21-23 Mart 2013.
- Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2020).